

L'entusiasme que em produïu d'entrada l'esperada *Ortotipografia* de Pujol-Solà va anar creixent a mesura que avançava en la lectura del llibre per totes les qualitats que s'apleguen en aquesta obra. En general, per l'aportació que significa a l'univers de la lletra impresa. Ens sentíem una mica orfes en aquesta matèria i amb aquesta obra ens arriba una paternitat (i maternitat) completa, perquè ho toca tot i no hi falta res. Si bé és cert que alguns aspectes ja havien estat tractats en altres obres —fins i tot pels mateixos autors—, la segona part del llibre («Elements de tipografia») és completament nova i, en tot cas, és nou disposar d'una obra que tracti exhaustivament totes les qüestions relacionades amb les convencions editorials i, en definitiva, amb la recta tipografia.

Així, doncs, el títol de l'obra no és gens pretensions, en el sentit que realment constitueix un manual per a professionals que tinguin la preocupació d'editar o autoeditar de la manera més acurada possible. El manual dona una gran quantitat d'informació, molt detallada i molt treballada, i és ideal per consultar-hi qualsevol dubte, perquè segur que els autors han recollit aquella possibilitat i unes quantes més. Això permet al consultant comparar i reflexionar per acabar fent-se una idea més o menys pròpia. De fet, una de les qualitats del llibre és precisament això: el fet que cada aspecte que es toca és tractat d'una manera exhaustiva fins al punt que, a més d'exposar possibilitats molt diverses, amb les seves versions correctes i incorrectes, molt sovint hi ha

referències a tradicions foranes, que il·lustren el lector. I, a més de tot això, la profusió d'exemples constitueix una altra de les qualitats principals del llibre, ja que ajuden sempre a acabar de copsar allò que, explicat tan sols en el pla teòric, és més difícil d'interioritzar plenament.

En conjunt, doncs, és una obra en què destaca el coneixement de la matèria i el treball meticulós i ben documentat dels autors, sense el qual no seria possible haver aconseguit un producte amb les qualitats descrites més amunt i que, com a cirereta, afegeix pasatges d'erudició. Així, en l'inici de cada capítol, el lector es pot recrear coneixent els orígens o antecedents històrics de la puntuació, de l'ús de les majúscules i minúscules, de les cursives i les versaletes o de qualsevol altra qüestió que avui ens sol preocupar des d'una perspectiva molt més pràctica que fa que ens deixem d'interessar per aquests aspectes que tenen un encant molt especial en la ploma dels autors.

El llibre es divideix en dues parts: «Convencions editorials» i «Elements de tipografia». La primera es divideix en deu capítols que tracten els temes següents: gramàtica de la puntuació; puntuació i tipografia; citacions; majúscules i minúscules; cursiva, cometes, versaletes, negreta; nombres i números; abreviatures; descripció bibliogràfica; bibliografies, i referències bibliogràfiques. Els tres apartats de la segona part tracten: elements de tipografia; l'organització del llibre, i originals i proves. I, per acabar, un dels missatges més interessants que ens transmet el llibre: en onze línies (i en compliment del famós principi conceptista de Gracián) els autors ens donen la clau principal d'utilització d'aquesta obra i de qualsevol altra que tingui una vocació similar de sistematització. En diuen, citant Bernard Shaw, l'única regla d'or, i és la següent: no hi ha regles d'or. Ens conviden, doncs, a servir-nos de tot el coneixement que el manual posa a la nostra disposició però sense adoptar una actitud d'adhesió cega a una doctrina.

De fet, aquest plantejament és una constant del llibre. Per co-

mençar, es tracta d'una obra amb vocació descriptiva, tot i que, evidentment, els autors fan recomanacions i s'inclinen per unes opcions i no per unes altres. Però, en qualsevol cas, no hi ha en cap moment mostres de preocupació obsessiva per fixar normes. Els autors actuen com a lliurepensadors: prefereixen descriure i reflexionar, abans que establir teories. Ells mateixos ho posen de manifest ja en el prefaci: «Als autors en ha abellit de convertir la nostra manca de poder coactiu en un dels valors principals del llibre». Davant d'això, aquells professionals que sovint som requerits per donar normes sense excepcions sentim una enveja sana perquè, sens dubte, aquesta actitud de no adhesió a cap dogma resulta molt més relaxada i productiva en la mesura que convida a la reflexió i a un exercici intel·lectual que anul·laria qualsevol dogmatisme incondicional. Tot i que, sens dubte, no podem resoldre les consultes dels usuaris dels serveis lingüístics amb explicacions del tipus de les que trobem en aquesta obra, perquè no es tracta de sotmetre'ls al seguit de consideracions i reflexions que sí que ha de fer el professional. Però també és cert que sí que ens pot ajudar a calmar les lluites internes que de vegades vivim quan constatem que correcció i incorrecció no és simplificable a una única possibilitat per a cada cas (que és molt sovint el que se'ns demana), alhora que ens pot ajudar a transmetre aquesta idea que no hi ha una relació biunívoca entre la consulta i la solució que hi donem.

Un exemple especialment il·lustratiu en relació amb aquesta actitud d'obertura i de rebuig d'una fixació excessiva, és el tema de les majúscules i minúscules. Els autors adverteixen ja a l'inici d'aquest apartat que es tracta d'una matèria «extremament làbil»; i també ens fan adonar que «la majúscula és un signe de distinció, i per tant en les relacions socials és lògic que hi hagi força més majúscules de les que racionalment puguem definir o justificar». En tot cas, cada persona o cada institució adaptarà aquests usos a les seves necessitats, sem-

Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic

Josep M. Pujol i Joan Solà. Barcelona: Columna, 1995. 424 pàg.

Autora

Anna Domingo i Palau
Serveis Territorials de Cultura a
Tarragona

pre tenint en compte que, «en aquesta matèria, una certa vacil·lació és, en la pràctica, tan difícil d'evitar com intrascendent».

Sense sortir del tema, no puc evitar de citar una consideració poc habitual, per la gràcia que hi trobo i perquè em sembla una observació molt realista i que fa pensar per què les coses són com són. En parlar de les festivitats i els temps litúrgics, els autors diuen que els noms que s'hi refereixen han d'anar en majúscula perquè es consideren noms propis, i afegeixen: «Els catòlics solien escriure en minúscula el nom de les festivitats paganes. Els descreguts tenen, però, tot el dret d'utilitzar aquí la majúscula en virtut del principi de la no discriminació: les Saturnals, les Bacanals, etc.». És així de senzill que un ús variï.

És clar que els autors es poden permetre aquesta actitud perquè, com diuen ells mateixos, no tenen poder coactiu. De la mateixa manera que es poden permetre aportar unes bases teòriques molt àmplies i donar moltes dades amb el màxim detall. No estan obligats a reduir al mínim les reflexions teòriques i rendibilitzar al màxim qualsevol norma-orientació que donin, que devia ser justament el que van haver de fer els redactors d'un llibret tan conegut com *Majúscules i minúscules*, en el qual no hi ha lloc per a tot el que s'aplega en *l'Ortotipografia* i que, segurament, és el que la fa més deliciosa. En tot cas, cada publicació té les seves funcions i això explica l'esquematisme obligat d'una publicació institucional que en un

moment determinat ha de resoldre unes qüestions per a un col·lectiu d'usuaris molt ampli i no especialista, de la mateixa manera que explica la mostra d'erudició i la riquesa de matisos d'una obra feta per uns autors ben bé pel gust de fer-la i amb l'objectiu de posar a l'abast de qualsevol persona interessada tota una sèrie de coneixements més o menys especialitzats.

No voldria deixar passar per alt, després de la caracterització general de l'obra, alguns apartats que, per la seva novetat, considero més valuosos. Per exemple, com citar filmografies, videografies i discografies. Els autors ens faciliten les eines per fer-ho en posar a les nostres mans un sistema. Un altre exemple és, com ja apuntava a l'inici, la part d'elements de tipografia: des dels mateixos elements de tipografia pròpiament dits (els diferents caràcters, els blancs, els sistemes de mesura, etc.), passant per l'organització del llibre, fins a arribar al capítol d'originals i proves, que serà especialment útil en la mesura que qualsevol persona que vulgui dedicar-se a la correcció podrà adquirir prèviament uns coneixements bàsics que fins ara havia d'adquirir amb la pràctica. Així, s'expliquen els conceptes d'originals, galerades i compaginades, alhora que es donen també els signes de correcció tipogràfica. I tot això sense perdre de vista una qüestió important: la incorporació de les tècniques més modernes a l'edició de textos. El lector no es troba amb una obra anacrònica que es perdi en expli-

cacions massa teòriques i poc útils. Ans al contrari, en tot moment descobreix informacions aplicables a la feina diària d'un corrector d'avui.

I, com a valor afegit, hi ha observacions i comentaris propis d'aquell que coneix l'ofici. Així, en parlar de la tasca del corrector de proves, llegim: «La correcció de les proves d'impremta requereix [...] la capacitat de llegir d'una manera totalment inusual: atenent a la successió de les lletres a l'interior de les paraules per damunt del significat d'aquestes darreres. (Algú fins i tot ha arribat a dir que el corrector hauria de llegir les galerades al revés, començant pel darrer mot de la darrera ratlla i acabant pel primer de la primera.)».

He de confessar, honestament, que el professor Josep M. Pujol ja m'havia «conquerit» fa uns quants anys en les seves classes de literatures romàniques, quan la trentena d'alumnes que l'escollíem badàvem com criatures sentint-li contar rondalles sense cansar-se ni cansar-nos. I, de Joan Solà, què n'hem de dir? Ja coneixem, per obres anteriors, la seva prosa incisiva i nerviüda, que ens manté l'interès ben viu per tots els temes que aborda aquest autor, sempre amb el rigor que el caracteritza. La resta és una felicitació molt cordial per als autors. I, alhora, els professionals també ens hem de felicitar perquè podrem servir-nos del seu saber.

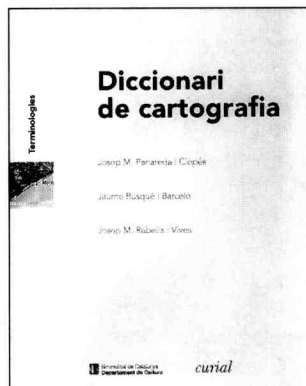
Llengua i Ús

Diccionari de cartografia

J. M. Panareda, J. Busqué i J. M. Rabella. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura: Curial. Barcelona: 1994. 221 pàg.

Autor

Vicenç M. Rosselló
Universitat de València

Fa segles que era gairebé una mateixa cosa un geògraf que un mapista o cartògraf. Ni la ciència

geogràfica havia assolit un estatus definitiu, ni la cartografia passava de ser un ordit matemàtico-astronòmic entrevirat de filosofia. Ara que la cartografia és una ciència madura, no solament s'ha emancipat de la geografia —que fa cent cinquanta anys que malda per ser científica—, sinó que ha hagut de fornir-se una terminologia pròpia. I heus aquí tres geògrafs, Josep M. Panareda, Jaume Busqué i Josep M. Rabella, que es llancen a anotar aquesta terminologia. Una incongruència?

No, justament. El biaix que po-

dien haver donat a una obra com la que comentem un enginyer topògraf, un matemàtic, un geofísic, un semiòleg o un informàtic... seria sens dubte major. Els geògrafs estan avesats a la pluridisciplinarietat, a l'equilibri, a la síntesi d'opinions i de punts de vista. En efecte, com diuen els autors, tot i que pot considerar-se una ciència «geogràfica», la cartografia ara ha esdevingut un «tas-có» ficat entre moltes altres ciències. Mapes, cartes, plànols, perfils, globus, models tridimensionals, gràfics, etc. interessen des d'un tècnic de la comunicació fins